

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva

Approach proti České republice

Podklad k bodu 4-a jednání Kolegia dne 5. září 2023

1. ZÁVĚR EVROPSKÉHO VÝBORU PRO SOCIÁLNÍ PRÁVA

Dne 20. ledna 2015 Evropský výbor pro sociální práva („EVSP“) ve věci kolektivní stížnosti *Approach proti České republice* shledal, že v českém právním řádu není výslovně ani prostřednictvím jasné a přesné judikatury zakotvena nepřijatelnost všech forem tělesných trestů na dětech, které mohou ovlivnit jejich fyzickou integritu, důstojnost, rozvoj a duševní pohodu. Zákonná úprava dovoluje tělesné tresty z výchovných důvodů a postihuje jen takové, které dosáhnou zvláštního stupně závažnosti, čímž Česká republika porušuje článek 17 Evropské sociální charty.

Překlad rozhodnutí do českého jazyka je dostupný [zde](#). Anotaci rozhodnutí naleznete [zde](#).

2. IMPLEMENTACE ROZHODNUTÍ

A. HODNOCENÍ EVSP STAVU IMPLEMENTACE ROZHODNUTÍ

V [závěrech z prosince 2022](#) EVSP zhodnotil [zprávu vlády o implementaci rozhodnutí](#) předloženou v prosinci 2021. EVSP uvedl, že ačkoli došlo k jistému pokroku, pokud jde o nelegislativní opatření, Evropská sociální charta vyžaduje, aby došlo k legislativnímu zakotvení nepřijatelnosti tělesného trestání. Do té doby nebude situace v České republice v souladu s Evropskou sociální chartou.

B. POSTUP LEGISLATIVNÍCH PRACÍ

V posledních měsících se škodlivost a neúčinnost tělesných trestů jako výchovných prostředků dostaly do povědomí širší veřejnosti. Tématu se ve zvýšené míře věnují jak odborníci, tak média. Zdůrazňována je potřeba zákonného zakotvení společenské normy, že děti se tělesně netrestají.

Česká republika podpořila doporučení zakotvit nepřijatelnost všech tělesných trestů zákonem formulované během posledního Universálního periodického přezkumu, a to [usnesením vlády ze dne 21. června 2023 č. 462](#).

Legislativní odbor Ministerstva spravedlnosti ve spolupráci s kanceláří vládního zmocněnce připravil novelu občanského zákoníku. Navrhuje se doplnění jeho § 884 odst. 2, kde se hovoří o přiměřenosti použití výchovných prostředků, a § 858 pojednávajícího o rodičovské odpovědnosti:

§ 884

(1) Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

(2) Výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte. **Platí, že lidské důstojnosti dítěte se dotýká tělesné trestání, působení duševního strádání a jiná ponižující opatření.**

§ 858

*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj **bez tělesného trestání a duševního strádání**, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.*

Občanský zákoník přitom již nyní při úpravě vztahu dítěte a rodiče obsahuje ustanovení, která nemají povahu právního pravidla vymáhaného pod hrozbou sankce, ale představují spíše deklaraci určité společenské normy či cílového, chtěného stavu. Jde např. o ustanovení, že „*rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem*“ nebo „*dítě je povinno dbát svých rodičů*“. Obdobným způsobem Ministerstvo spravedlnosti navrhuje zakotvit nepřípustnost tělesného i psychického trestání.

Z textu novely je zřejmé, že se jedná o deklaratorní právní úpravu. Nezavádí nové postihy pro rodiče, ale apeluje na výchovu bez tělesných a psychických trestů.

Souběžně je třeba realizovat nelegislativní opatření, jakými jsou osvěta, kampaně k pozitivnímu rodičovství a zejména dostupné podpůrné služby pro rodiče a děti. [Zkušenosti ze zahraničí](#) však ukazují, že vážnou diskusi o problematice zpravidla podnítl teprve legislativní iniciativa. Ani tam, kde v zahraničí došlo k výslovnému zakotvení zákazu tělesného trestání, na tento zákaz nenavazovala sankce. Například [ve Švédsku](#), které bylo průkopníkem při přijímání příslušné legislativy, rodičům nehrozí trestní stíhání ani odebrání dětí, nanejvýše je může orgán sociálně-právní ochrany dětí či policie upozornit na nezákonnost takového jednání a nabídnout jim možnost podpory. Cílem tedy není trestat rodiče, ale podpořit výchovu prostřednictvím jiných výchovných prostředků než tělesných trestů.

Předpokládá se předložení novely do legislativního procesu do konce srpna 2023. Účinnost zákona se navrhuje od 1. ledna 2025.

C. DALŠÍ AKTIVITY

a) Výzkum na téma používání tělesných trestů v České republice

Tělesné tresty ve výchově jsou v praxi i nadále tolerovány a hojně využívány, o čemž svědčí nejnovější poznatky odborníků z Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN, kteří realizovali [výzkum na téma vnímání a používání fyzických trestů v České republice](#). Jeho výsledky představili na tiskové konferenci konané dne 28. června 2023. Z výzkumu vyplývá, že v České republice mezi rodiči převládá používání fyzických trestů jako výchovného prostředku, přestože je prokázáno, že mají dlouhodobé negativní důsledky. Ačkoli 86,87 % rodičů uvedlo, že by se chtělo vyvarovat fyzickému trestání dětí, daří se to pouze necelé polovině z nich (42,05 %). Pro 35,74 % rodičů jsou fyzické tresty součástí výchovy, 9,38 % rodičů fyzický trest použil jednou, ale už to nechce nikdy opakovat, a 12,83 % rodičů použilo fyzický trest vícekrát, ale již to nechce nikdy opakovat. Není bez zajímavosti, že fyzické tresty považuje za účinnou výchovnou metodu pouze 5,53 % respondentů, přesto jen 30,6 % je nepoužívá. Velmi významným faktorem je mezigenerační přenos násilí. Z výzkumu [vyplývá](#), že 60,53 % rodičů, kteří byli fyzicky trestáni, taktéž používají ve výchově svých dětí fyzické tresty. U rodičů, kteří fyzicky trestáni nebyli, se jedná o necelých 20 %. 80,95 % fyzicky netrestaných rodičů ve své výchově fyzické tresty nepoužívá.

b) Iniciativa Děťství bez násilí

Symbolicky na Den dětí dne 1. června 2023 byla spuštěna [společná iniciativa vládního a nevládního sektoru Děťství bez násilí](#). Iniciativu i konkrétní kroky s ní spojené již podpořila zmocněnkyně vlády

pro lidská práva, úřad veřejného ochránce práv, členové a členky parlamentu i odborná veřejnost. Jejím cílem je zajištění ochrany dětí před týráním, zanedbáváním a dalšími formami násilí včetně jakýchkoli tělesných trestů. [Webové stránky iniciativy](#) slouží zároveň jako informační zdroj o škodlivosti tělesných trestů a nutnosti zakotvit jejich nepřijatelnost v zákoně.

c) Doprovodné osvětové aktivity kanceláře vládního zmocněnce

V rámci projektu z Norských fondů „Zvyšování povědomí o judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a dalších mezinárodních závazcích České republiky v oblasti lidských práv“ kancelář vládního zmocněnce k tématu natočila v červnu 2023 [podcast](#) o pozitivním rodičovství, který navazuje na [podcast](#) o škodlivosti tělesného trestání. Hostkou pořadu byla Petra Wünschová, ředitelka a zakladatelka Centra LOCIKA a členka Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, která odpovídala na otázky proč a jak vychovávat děti bez použití tělesných trestů, jak zastavit mezigenerační přenos násilí v rodinách a co změna zákona přinese společnosti.